

er paa Højde med den nyere nationaløkonomiske Erkendelse og næppe er rigtigt.

Men for denne Bog er dette ligegyldige Smaating; det centrale i denne som i de foregaaende Udgaver er det beskrivende Stof; og det er godt og klart fremstillet. Dansk økonomisk Litteratur er derfor med denne tredje Udgave blevet en god og nyttig Bog rigere.

Kjeld Philip.

Erik Lindahl: STUDIES IN THE THEORY OF MONEY AND CAPITAL. London 1939. 391 S., sv. Kr. 10,50.

Professor Lindahls Bog er den første i en ny Serie, kaldet »The Library of Economics«. Hvilke Bøger, der findes værdige til Optagelse, skal udelukkende bestemmes af et Redaktionsudvalg tællende kendte Navne som Rosenstein-Rodan, Robbins, Schumpeter, Viner m. fl., og Kriteriet er meget strengt. Det kræves nemlig, at det skal dreje sig om »books of unusual importance, each representing a definite milestone in the development of the science«.

Det er vist ikke for meget at sige, at Professor Lindahls Bog fuldt ud opfylder det stillede Krav. Bogen udgøres af tre Dele i omvendt kronologisk Orden. Part One er en almindelig Introduktion til dynamisk Teori og har ikke før været trykt. Part Two er en Oversættelse af de vigtigste Dele af Lindahls berømte Pionerarbejde »Penningpolitikens medel« fra 1930. Part Three er en Oversættelse af Lindahls Artikel i Økonomisk Tidsskrift 1929: »Prisbilledningsproblemet opplægning från kapitalteoretisk synpunkt«. Begge sidste Dele er altsaa gamle Kendinge for nordiske Læsere.

Længe har svensk Teori maattet føre sin Skyggetilværelse bag Sprogbarrieren; men nu begynder den for Alvor at erobre Verden. Den første Breche blev slaaet for 5—6 Aar siden, da omtrent samtidigt Wicksells »Geldzins und Güterpreise« blev oversat til Engelsk, Lundberg skrev sin »Theory of Economic Expansion«, og Ohlin skrev sine Artikler om »The Stockholm School« i Economic Journal. I 1939 fulgte næste Fremstød: Myrdals »Penningteoretisk jämvikt« udkom paa Engelsk, og umiddelbart efter kom denne Bog af Lindahl.

For nordiske Læsere koncentrerer Interessen sig imidlertid om den ikke hidtil trykte Part One. Og man bliver ikke skuffet. Part One er en Slags »ABC of the Stockholm School« og udfylder som saadan et meget stort Savn. Stockholmskolens Værker har aldrig ligefrem kunnet kaldes lettilgængelige — ikke engang paa den Side af Sprogbarrieren. Part One stiller hele Stockholmskolens Begrebssystem og Arbejdsmetode i Relation til den Teoribygning, vi er vant til, og gør det paa denne Maade lettere at forstaa Skolens mere specielle Værker. Det er paradoxalt, at det metodologiske Grundlag kommer til sidst, men godt, at det omsider kom!

Indledningsvis fremsætter Lindahl sine Anskuelse om, hvorledes man efter hans Mening bør opbygge den økonomiske Teori. Han sondrer mellem »General Theory«, der er en saadan, der dækker mange Tilfælde, og »Special Theory«, der er en saadan, der kun dækker faa. Paa tværs af

er paa Højde med den nyere nationaløkonomiske Erkendelse og næppe er rigtigt.

Men for denne Bog er dette ligegyldige Smaating; det centrale i denne som i de foregaaende Udgaver er det beskrivende Stof; og det er godt og klart fremstillet. Dansk økonomisk Litteratur er derfor med denne tredje Udgave blevet en god og nyttig Bog rigere.

Kjeld Philip.

Erik Lindahl: STUDIES IN THE THEORY OF MONEY AND CAPITAL. London 1939. 391 S., sv. Kr. 10,50.

Professor Lindahls Bog er den første i en ny Serie, kaldet »The Library of Economics«. Hvilke Bøger, der findes værdige til Optagelse, skal udelukkende bestemmes af et Redaktionsudvalg tællende kendte Navne som Rosenstein-Rodan, Robbins, Schumpeter, Viner m. fl., og Kriteriet er meget strengt. Det kræves nemlig, at det skal dreje sig om »books of unusual importance, each representing a definite milestone in the development of the science«.

Det er vist ikke for meget at sige, at Professor Lindahls Bog fuldt ud opfylder det stillede Krav. Bogen udgøres af tre Dele i omvendt kronologisk Orden. Part One er en almindelig Introduktion til dynamisk Teori og har ikke før været trykt. Part Two er en Oversættelse af de vigtigste Dele af Lindahls berømte Pionerarbejde »Penningpolitikens medel« fra 1930. Part Three er en Oversættelse af Lindahls Artikel i Økonomisk Tidsskrift 1929: »Prisbildningsproblemets opplægning från kapitalteoretisk synpunkt«. Begge sidste Dele er altsaa gamle Kendinge for nordiske Læsere.

Længe har svensk Teori maattet føre sin Skyggetilværelse bag Sprogbarrieren; men nu begynder den for Alvor at erobre Verden. Den første Breche blev slaaet for 5—6 Aar siden, da omtrent samtidigt Wicksells »Geldzins und Güterpreise« blev oversat til Engelsk, Lundberg skrev sin »Theory of Economic Expansion«, og Ohlin skrev sine Artikler om »The Stockholm School« i Economic Journal. I 1939 fulgte næste Fremstød: Myrdals »Penningteoretisk jämvikt« udkom paa Engelsk, og umiddelbart efter kom denne Bog af Lindahl.

For nordiske Læsere koncentrerer Interessen sig imidlertid om den ikke hidtil trykte Part One. Og man bliver ikke skuffet. Part One er en Slags »ABC of the Stockholm School« og udfylder som saadan et meget stort Savn. Stockholmskolens Værker har aldrig ligefrem kunnet kaldes lettilgængelige — ikke engang paa den Side af Sprogbarrieren. Part One stiller hele Stockholmskolens Begrebssystem og Arbejdsmetode i Relation til den Teoribygning, vi er vant til, og gør det paa denne Maade lettere at forstaa Skolens mere specielle Værker. Det er paradoxalt, at det metodologiske Grundlag kommer til sidst, men godt, at det omsider kom!

Indledningsvis fremsætter Lindahl sine Anskuelse om, hvorledes man efter hans Mening bør opbygge den økonomiske Teori. Han sondrer mellem »General Theory«, der er en saadan, der dækker mange Tilfælde, og »Special Theory«, der er en saadan, der kun dækker faa. Paa tværs af

denne Sondring gaar en anden Sondring mellem »simplified Theory«, der udmærker sig ved en vis Uniformitet i Forudsætningerne (Ex. Fri-konkurrence, stationært Samfund, pengeløst Samfund o. lgn.), og »differentiated Theory«, der udmærker sig ved mere differentierede Forudsætninger (Ex. 2-, 3- og fleraarig Kapitalinvestering modsat ren 1-aarig). Som nævnt er de to Sondringer »cross classifications«; generel Teori er altsaa ikke nødvendigvis forenklet Teori, og speciel Teori ligesaa lidt differentieret Teori. Hvad vi mangler er først og fremmest generel Teori, mener Lindahl. Vi har en stor Mængde forenklet Teori, men oftest har dens Forfattere forsømt at generalisere den. Her ligger en stor Opgave for de professionelle Teoretikere:

»If we neglect to restate the simplified theory in a more general form, and proceed directly to utilize it in a real and more complicated case, we run the risk of drawing false conclusions. There is plenty of evidence to show the dangers of such superficial application of simplified economic theories to real conditions. Economists who are investigating concrete problems in the domain of economic history or economic policy have often not sufficient time or patience to undertake the necessary restatement of the basic doctrines. This exacting task should therefore be left to those who are dealing with pure theory«.

Udmærket egnet til at illustrere, hvad Sondringen mellem generelle og specielle Teorier indebærer, er Sondringen mellem statisk og dynamisk Teori. Hvad enten man vil forklare et allerede realiseret Forløb eller man vil give en Prognose for Fremtiden, er Teoriens Fremgangsmaade følgende: At bestemme visse Variabler som Funktioner af Tiden ved Hjælp af, hvad man ved, dels om disse Variablers Værdier i Begyndelsestidspunktet og dels om de Omstændigheder, som bestemmer Variablernes Udvikling. Enhver saadan Teori om tidsslugende Udviklinger af visse Variabler er aabenbart dynamisk. Og da al Teori er af denne Type efter Lindahl, maa al Teori være dynamisk. Denne Konklusion er, indrømmer Lindahl, »somewhat perplexing«. For hvad er saa statisk Teori? Jo, statisk Teori er en særlig Slags dynamisk Teori, nemlig den Slags Teori, hvis Genstand er »economic developments taking place in time, only the variables studied do not change their values with the lapse of time. The corresponding time curves have thus the nature of straight lines parallel with the time axis«. Resten af den dynamiske Teori, altsaa den Teori, der studerer evolutoriske Variablers Udvikling i Tid, kaldes »Special dynamic Theory«. »General dynamic Theory« omfatter altsaa dels »static Theory«, dels »Special dynamic Theory«. Saaledes:

A. General Dynamic Theory	{	B. Static Theory
		C. Special Dynamic Theory

Gaar vi fra C. til A., foretager vi en Generalisation. Gaar vi fra C. til B., foretager vi en Forenkling. Sædvanligvis gaar man i Teoren fra B. til C., men A. er der meget faa Forfattere, der bekymrer sig om. Og dog er det just A., der er den allervigtigste Teoritype. Lindahl tager sig derfor for at udvikle Grundlinjerne i en generel dynamisk Teori.

En almindelig dynamisk Teori vil komme til at bestaa af tre Dele, siger Lindahl: (1) Fremstilling af saadanne teknologiske, institutionelle og psykologiske Omstændigheder, som bliver af Betydning for Planlæggelsen af Produktion og Forbrug. Exempel: Produktivitetslovene. (2) Fremstilling af Planernes Opstilling paa et Tidspunkt og Revision efter et Tidsrums Forløb. (3) Fremstilling af den økonomiske Udvikling fattet som Resultatet af Sammenstødet mellem forskellige Individets Bestræbelser for at realisere deres Planer. Første Del er velkendt, og Lindahl har intet at føje til den traditionelle Lærebygning. Han gaar derfor strax til den anden og tredje Del.

Hvad først anden Del angaar, saa gennemgaas Bestemmelsesgrundene for Planernes Opstilling og for deres Revision. Revision af Planer kan enten skyldes ændret Vurderingsattitude hos Planlæggeren, hvad der er sjældent, eller ændrede Anticipationer hos ham. Aarsagen til ændrede Anticipationer kan atter være enten »økonomiske« eller »ikke-økonomiske«. Kun de første gaar vi ind paa i en endogen Forklaring. Hvad der især frembyder Interesse, er Sammenhængen mellem konstaterede fortidige Begivenheder og Anticipationen af fremtidige lignende Begivenheder. Er den fortidige Begivenhed en realiseret Prisstigning, vil man f. Eks. kunne forudsætte, at Anticipationen gaar ud paa samme Prisstigning i næste Periode, paa Priskonstans i næste Periode, idet de nye Betingelser forudsættes at forblive raadende, eller paa Prisfald i næste Periode, idet de oprindelige Betingelser forudsættes at komme til at raade igen. Der er rige Muligheder!

Tredje Del var Forløbsteorien. Som den svenske Forløbsteoris Fader nævner Lindahl Hammarskjöld — hvorfor ikke Wicksell (uden Forklæjning af Hammarskjölds store, selvstændige Indsats)? Hammarskjöld har i sin Doktorafhandling (trykt i Statens offentliga utredningar 1933; 29) i en stærkt differentieret Model udviklet »R e g i s t r e r i n g s p e r i o d e n«, som er vort Universalværktøj overfor det økonomiske Forløb. Registreringsperioden er Perioden mellem to Registreringer af for Planlæggelsen relevante Størrelser. Individernes Handlinger under Periodens Løb forklares ved Hjælp af de Planer, Individerne havde ved Periodens Begyndelse. Hver Gang der nu konstateres en for Planlæggelsen relevant Størrelse — f. Ex. realiseret Afsætning i et forløbet Tidsrum eller f. Ex. en Pristilbudsændring hos den Sælger, man planlægger at købe hos — maa aabenbart Planlæggelsen paavirkes — ex definitione. Følgelig maa vi skifte Periode; for gjorde vi ikke det, maatte vi staa overfor den Umulighed at skulle forklare et Sæt Handlinger ved Hjælp af en Plan, som det handlende Individ havde forladt, inden han handlede. Registreringsperiodens Længde er saaledes formelt nøje bestemt. Hvis vi nu studerer en macro-økonomisk Proces — d. v. s. en Proces omfattende flere Subjekter — maa vore Registreringsperioder let blive meget korte, hvis de enkelte Subjekters Planlæggelse og Registrering ikke er synkroniseret. Lindahl indrømmer, at »the synchronization is very incomplete«. Perioderne maa derfor være »fairly short«.

Vi har nu de tre Dele, hvoraf en generel dynamisk Teori skal bestaa, men hvilken Metode skal vi saa bruge til at bestemme vore variable? Lindahl anviser een Uligevægtsmetode og to Ligevægtsmetoder, og han lægger ikke Skjul paa, at den første især har hans Hjerte.

Uligevægtsmetoden bygger realistisk paa det Faktum, at det som Regel er saaledes i Virkelighedens Verden, at Sælger afgiver et Pristilbud, som har Gyldighed i et nærmere angivet Tidsrum eller blot indtil videre. Køber accepterer dette Tilbud i et eller andet Omfang — sandsynligvis i et Omfang, som Sælger ikke har ventet. Naar Sælgerne har set Tiden lidt an, konstaterer de, i hvilket Omfang deres Tilbud er blevet accepteret, og føler sig maaske heraf foranledigede til at ændre Tilbuddet. Hver Gang Sælger ændrer Tilbud, maa Køberne revidere Planer, og andre Sælgere maa maaske ogsaa ændre Tilbud (ændrer Sælger af Produktionsfaktorer Tilbud, maa Sælger af Færdigvarer maaske ændre sit, ændrer den ene Duopolist sit Pristilbud, maa den anden maaske ogsaa ændre sit). Begivenhederne i den ene Registreringsperiode bestemmer saaledes Planlægningen for den efterfølgende Registreringsperiode, og Planlægningen for den efterfølgende Registreringsperiode bestemmer atter Handlingerne i den efterfølgende Registreringsperiode. Og saa fremdeles.

Overfor denne realistiske Uligevægtsbetragtning staar Ligevægtsbetragtningen, ifølge hvilken Prisen i en Periode bestemmes af Udbud og Efterspørgsel i Perioden. Udbud og Efterspørgsel skal være lige store, hedder det. Om Sælger har nævnt sin Pris, og hans Tilbud gælder hele Perioden, vil det ses, at Udbud og Efterspørgsel slet ikke behøver at være lige store. Det er netop deres Forskellighed, der giver Udviklingens primus motor. Udbud under de anførte Forudsætninger vil jo nemlig sige Sælgers forventede afsatte Mængde, og Efterspørgsel vil sige Købers planlagte indkøbte Mængde. Disse to ex ante-Størrelser er aabenbart ikke lige store. Det eneste, vi ved, er at Købers planlagte indkøbte Mængde = faktisk indkøbt Mængde = faktisk afsat Mængde. Ex post er der altsaa Identitet mellem indkøbt og afsat Mængde. Men Udviklingen skrider fremad, netop fordi Sælgernes Afsætningsforventninger skuffedes. Kan man da slet ikke bruge Ligevægtskonstruktionen til noget? Lindahl nævner som sagt to Ligevægtsbetragtninger, som kan finde Anvendelse i visse Forbindelser:

(1) Man kunde tænke sig, at en Tilpasningsproces — som nærmere beskrives af Uligevægtsmetoden — havde staaet paa saa længe, at følgende Situation var opstaaet: Sælgerne ønsker ved en Registreringsperiodes Slutning ikke at ændre deres Pristilbud. Denne Situation kalder Lindahl »Temporary Equilibrium in the First Sense«, nemlig i den Mening, at raadende Markedspris er tilpasset til Vareudbud og Vareefterspørgsel, saaledes som disse Kræfter nu er beskafne i det givne Øjeblik. Bag disse Kræfter ligger imidlertid Omkostnings- og Indkomststørrelserne.

(2) Man kunde nu tænke sig denne Tilpasningsproces skredet endnu længere frem, saaledes at ogsaa Omkostnings- og Indkomststørrelserne havde faaet Tid til at blive paavirket af den realiserede Pris og selv havde faaet Tid til atter at paavirke denne gennem Efterspørgsels- og Udbudskræfterne. Og man kunde tænke sig, at der var opstaaet den Situation, at ikke blot Vareudbud og Vareefterspørgsel var i Ligevægt, men hvor tilige raadende Markedspris var tilpasset til Faktorudbud og Faktorefterspørgsel saaledes som disse Kræfter er beskafne i det givne Øjeblik. Denne Situation kaldes »Temporary Equilibrium in the Second Sense«. Man vil se, at den første Ligevægt svarer til Marshall's »Market Value«, den anden til hans »Short Period Equilibrium«.

Ligevægtskonstruktionernes Fordel er, at hele det statiske Teorikomplex kan finde Anvendelse endnu en Gang. Men de har den afgørende Ulempe, at de er urealistiske. »In a real dynamic development such equilibria are found only sporadically«, indrømmer Lindahl. Alligevel har han netop med Anvendelse af Ligevægtskonstruktionen kunnet skabe et Pionerarbejde som »Penningpolitikens medel«. For at ingen skal faa for høje Tanker om Metodens Anvendelighed skal dog tilføjes, at Myrdal i sin Anmeldelse af dette Værk bestemt hævder, »att Lindahl som de flesta goda ekonomer är överlägsen sina egna metodiska anvisningar« (Ek. T. 1932, S. 230). Metoden har jo nemlig den alvorlige Fejl at tilhulle selve det dynamiske Element: Anticipationernes Skuffelse. Som Lindahl siger:

»It is the deviations between the transactions anticipated by sellers and those actually carried out, and the associated changes in stocks and orders, which are the most important factors influencing the decisions of sellers to alter their prices from one period to the next.«

Og dette kan Ligevægtskonstruktionen ikke rumme, for den gaar netop ud paa, at

»The individuals are assumed to have knowledge at the beginning of the period of all the transactions and of the relevant prices valid for the period.«

Lindahl har saaledes meget klart udtrykt Ligevægtskonstruktionens Fordele og Mangler, og han slutter da ogsaa med at give Uligevægtskonstruktionen Fortrinet, naar det gælder at studere Prisbevægelser eller andre Bevægelser af økonomiske variable.

Som Afslutning paa denne almindelige Introduktion følger et Kompressionsnit om det autoritativt-centralt ledede Plansamfund. Ogsaa her er Registreringsperiodekonstruktionen anvendelig — endda i særlig Grad her. Den hører altsaa til Lindahls Yndlingsteorier: de generelle.

En saadan generel Teori er det ogsaa, Lindahl vil give i Afsnittet: »Algebraic Discussion of the Relations between some Fundamental Concepts«. Saaledes er denne Analyse i k k e betinget af den sædvanlige Lukket-Samfund-Præmis, og den er ej heller betinget af Professor Lindahls eget særprægede Indkomstbegreb: at Indkomsten er en Forrentning af en subjektiv Kapitalværdi. Professor Ohlin, som er dette Indkomstbegrebs skarpeste Kritiker, udtaler naturligvis i sin Anmeldelse udelt Glæde over, at Lindahls Analyse ogsaa paa dette Punkt er generel. Det algebraiske Afsnit indledes med, at Lindahl omhyggeligt definerer 27 — syvogtyve — kvantitative Begreber. Det ser drabeligt ud, men naar man ser Begreberne nærmere efter i Sømmene, vil man opdage, at de allesammen indgaar i næsten enhver Forfatters Ræsonnementer — mere eller mindre explicite, især mindre. Det maa derfor siges at være en uomtvistelig Fordel at have dem alle 27 samlet klart defineret paa eet Sted. Lindahl behersker næsten til Fuldkommenhed Kunsten at skrive præcist og udtømmende og dog knapt og overskueligt. Stilens Præcision og Knaphed minder ofte om Wicksell, som endda havde betydeligt færre Begreber at holde Styr paa. Denne Fremstillingskunst er netop i høj Grad betinget af Lindahls Omhu med Definitionerne. — At Fremstillingen er iklædt algebraisk Form bør ikke afskrække nogen Ikke-Matematiker. Af de 4 elementære Regningsarter — for slet ikke at tale om Potensopløftning og Roduddragning — anvendes kun Addition og Subtraktion.

De 27 Begreber endevendes, sammenstilles og adskilles efter alle Kunstens Regler, og at komme ind herpaa vilde føre for vidt i en Anmeldelse. Men Formaålet har for Lindahl været at indøve ex ante- ex post Betragtningen og dermed lægge en solidere Grundvold for den Uligevægtsmetode, han har udkaaret sig. Den stiller jo netop Afvigelsen mellem ex ante-Observationen og ex post-Observationen i Centrum. Han slutter med paany at minde Læseren om den fundamentale Forudsætning, der ligger under hele Fremstillingen: at Priserne er konstante under Registreringsperiodens Forløb; Prisforandringer hører til Overgangen mellem Perioderne. Beskedent slutter Lindahl:

»Price changes belong to a category of problems connected with the transition from one period to another. These problems have not been treated in this paper, the purpose of which has only been to clear up some elementary relations between prospective and retrospective values associated with a given period, as an introduction to further studies of the relations that may exist between such values over a sequence of short periods. Thus the interesting and important economic problems begin just at the point where this study breaks off.«

I disse Ord angiver Lindahl sit Værks Begrænsning. Men saa langt det gaar, er det alligevel »a definite milestone in the development of the science« for at bruge Redaktionsudvalgets Udtryk.

Hans Brems.

P. P. Sveistrup: DRIFTSØKONOMI VED INVESTERING OG FINANCIERING. Nyt Nordisk Forlag. København 1940. 186 Sider.

Samme: INDLEDNING TIL STUDIET AF DRIFTSØKONOMI, 2. Udgave. Nyt Nordisk Forlag. København 1941. 272 Sider.

H. Winding Pedersen: OMKOSTNINGER OG PRISPOLITIK. Andr. Fred. Høst & Søn Forlag. København 1940. 299 Sider.

Palle Hansen: DEN INDUSTRIELLE KONTOPLAN. I Kommission hos Einar Harcks Forlag. København 1940. 108 Sider.

MARKEDSPROBLEMER. I Kommission hos Einar Harcks Forlag. København 1941. 240 Sider.

Lektor Sveistrup har om Driftsøkonomien gjort den rigtige Bemærkning, at den er blevet et Samlingssted for Folk, der kommer fra flere forskellige Sider, og som derfor møder med ret forskellige Forudsætninger: teoretiske Økonomer (Nationaløkonomer), Ingeniører, Regnskabsteoretikere og -praktikere m. v. Alle disse og flere endnu har i en eller anden Forbindelse Anledning til at beskæftige sig med den enkelte Virksomheds Økonomi eller Problemer, der tangerer denne. Intet Under derfor, at den driftsøkonomiske Litteratur er meget uensartet, og at dens Grænser er flydende. Dette kan have sine Fordele, idet det modvirker Fristelsen til at stivne i en bestemt Tankegang. Det forudsætter dog, at Forfatterne af de forskellige »Retninger« læser hverandres Værker, og herpaa har det desværre skortet temmelig stærkt. En Bedring paa dette Punkt er vistnok undervejs, og den er i hvert Fald paakrævet, hvis Disciplinen ikke skal opløses i — eller fortsætte med at være opløst i — en Række forskellige Fagomraader uden den fornødne nære Forbindelse. Det Bindemiddel, der kan knytte Statuslære,